

Drinkwater heeft meer invloed dan gedacht

Water is van levensbelang. Dieren hebben water nodig om hun dorst te lessen, vitale processen op gang te houden en stoffen uit het voer op te nemen. Naast GD bv (voorheen Gezondheidsdienst voor Dieren) zijn er nog een aantal bedrijven die de waterkwaliteit specifiek voor vee beoordelen. Eén van die waterdeskundigen is al jaren met water bezig en heeft een heel eigen visie ontwikkeld. En die verschilt nogal van de werkwijze van GD. Is Dick Remmerde een roepende in de woestijn?

ir. Wilma Wolters
Foto's: Wilma Wolters

DRINKWATER UIT EEN VEN

Op steeds meer plekken, met name in en om natuurgebieden, komt water terug in het landschap. De dieren profiteren hiervan, want zij drinken het liefste oppervlaktewater.



Bedrijven die bronwaterinstallaties leveren vlogen de laatste jaren als paddestoelen uit de grond. Het plaatsen van een eigen bron werd door veel veehouders als financieel aantrekkelijk gezien. Een bron slaan, een monster laten nemen en met een beetje geluk verstrek je dan goedkoop en goed drinkwater aan je vee. Toch denkt niet iedereen er zo over. Volgens Dick Remmerde, eigenaar van Trading Company Remmerde, gespecialiseerd in waterkwaliteit, moeten we anders naar drinkwater kijken.

Pure chemie

“Laat ik beginnen met te zeggen dat water meer invloed heeft op de gezondheid en het gedrag van dieren dan we veronderstellen. Veel meer.” Remmerde wordt geregeld ingeschakeld op bedrijven waar de gezondheid van de dieren te wensen overlaat en de voerfabrikant en dierenarts niet meer weten wat ze moeten doen. In die gevallen is volgens Remmerde nog nooit goed naar het drinkwater van het vee gekeken. “Of althans, niet op mijn manier. Maar die is dan ook voor dierenartsen niet altijd te volgen. De manier waarop ik naar water kijk, dat is pure chemie.” Remmerde kijkt niet naar individuele stoffen in het water, maar naar de onderlinge verhoudingen van die stoffen. Sommige kunnen heel goed samen in water zitten, terwijl andere stoffen die samen in het water voorkomen, de gezondheid van de dieren negatief beïnvloedt. Een voorbeeld. “De meeste mensen weten dat veel ijzer in water niet goed is. Ik kijk naar de hoeveelheid ijzer totaal en naar ijzer in oplossing. Als deze twee ongeveer gelijk zijn, zal er een stof in het water zitten die ijzer vasthoudt, waardoor het in oplossing wil blijven.

Dit kan bijvoorbeeld koolzuur zijn, maar vaak is het zwavel. Kleine hoeveelheden koolzuur hoeven niet direct erg te zijn, maar zwavel is slecht voor alle dieren. Afhankelijk van welke stof erin zit, moet je het water behandelen voordat je het met een gerust hart aan je dieren kunt geven.” De problemen die bij zwavelig water kunnen optreden zijn lange, zachte klauwen, poot- en/of beenproblemen, een lage weerstand, de vitaliteit van de geboren dieren is laag en soms zijn de dieren te actief: agressief of schrikkerig.

Gebruik grondwater niet altijd mogelijk

Remmerde is tien jaar met drinkwater voor vee bezig en komt op agrarische bedrijven in Nederland, Duitsland en België. Hij heeft ondertussen een groot netwerk van veevoeradviseurs, dierenartsen en individuele veehouders die hem regelmatig zijn mening vragen over drinkwater. Door al die verschillende wateranalyses die Remmerde heeft gezien, is hij tot de conclusie gekomen dat er voor bronwater niet altijd een behandeling bestaat die het water geschikt maakt voor dieren. In die gevallen adviseert hij leidingwater, al dan niet in combinatie met een behandeling. “De gezondheidsproblemen die door het drinken van bronwater kunnen ontstaan, zijn vaak groter dan bij leidingwater. Bij leidingwater zijn de meeste ‘slechte’ stoffen er al uitgefilterd, maar bij bronwater niet.” Maar het allerbeste drinkwater is regenwater, meent Remmerde. “Kijk maar wat dieren doen die naast slootjes lopen, of waar een hond het liefste zijn water drinkt. Die kiezen allemaal voor het oppervlaktewater in plaats van voor het water in hun drinkbak.” In regenwater zitten weinig zouten en daarom is het volgens Remmerde zo goed.

Water en voer

Water heeft niet alleen direct invloed op de gezondheid van dieren, het heeft ook veel effect op het voer en de voeropname. “Zo zorgt water met een grote bufferende capaciteit (water met te veel carbonaten en dus met een hoge pH van boven 7,5) ervoor dat de mineralen uit het voer moeilijk tot zeer moeilijk worden opgenomen. En dat veroorzaakt tekorten bij dieren.” De adviezen van Remmerde richten zich soms dan ook op het voer. “Alle stoffen die een dier nodig heeft, zitten in het voer. Maar hij moet ze wel kunnen opnemen. Bij dergelijk basisch water adviseer ik om geen kruit in het voer te doen, omdat dat de oplosbaarheid van stoffen in het voer nog verder bemoeilijkt.” Remmerde vindt ook dat een veevoerfabrikant moet weten hoe het water er op een bedrijf uitziet, anders kan het gebeuren dat een uitstekend voer geen zin heeft. “Maar wie moet daar naar kijken? Het zou een goede ontwikkeling zijn als er echte waterspecialisten komen.”

Andere mening

Het meeste drinkwater voor vee wordt in Nederland getest door GD. “Zij meten goed, maar kijken naar minder stoffen en leggen weinig verbanden”, zo stelt Remmerde. “Dat klopt niet”, vertelt Guillaume Counotte, toxicoloog bij GD. “Wij meten andere parameters, maar niet minder. En wij hebben vier belangrijke punten waarop we het water meten en dan kunnen wij stellen dat het drinkwater kwalitatief goed is.” Ten eerste moet het water smakelijk zijn, ten tweede mag het niet schadelijk zijn, dus nitriet, nitraat en bacteriën mogen er niet in voorkomen. Verder mag het water geen verstoppingen veroorzaken in leidingen, dus ijzer, mangaan en calcium/magnesium mogen er niet te veel in voorkomen. Tot slot mag het geen verontreinigingen bevatten zodat de voedselveiligheid niet in gevaar komt. Remmerde stelt dat het meten van deze normen onvoldoende is om de kwaliteit van het water goed te kunnen beoordelen. Hoewel er naast zijn eigen onderzoeken geen onafhankelijk wetenschappelijk bewijs is voor zijn analysemethode, is hij van mening dat de onderlinge verhoudingen van stoffen een veel



DICK REMMERDE

Waterdeskundige Dick Remmerde naast de grootste waterzuiveringsketel die hij heeft laten plaatsen.

beter inzicht geven in de kwaliteit van water. Maar daar is Counotte het niet mee eens. “Ik durf er mijn handen voor in het vuur te steken; als de GD water meet, en dat geldt ook voor bronwater, en wij keuren het goed, dan is dat water goed! Een bron kan een oplossing zijn voor het relatief dure leidingwater en als dat water goed is, waarom zou je het dan laten?” Remmerde kan vaak exact aangeven welke gezondheidsproblemen er op een bedrijf spelen. Zegt dat dan niet iets over zijn kennis? “De kans dat hij gelijk heeft, is veelvuldig aanwezig,” zo vindt Counotte. “Want dieren die niet goed groeien, dat gebeurt vaak en in sommige gevallen is de smaak van het water dan niet goed.” De grootste kritiek van Counotte op de kijk van Remmerde, is dat Remmerde vanuit chemisch oogpunt kijkt en zegt: wat er in een bekersglas gebeurt, gebeurt ook in het dier. “Maar zo werkt dat niet bij dieren. In hun magen geldt een andere zuurgraad en vinden omzettingen via bacteriën plaats.” Wel deelt Counotte de mening dat regenwater van goede kwaliteit is. “Maar daar is te weinig van. En bovendien ontstaat bij de opvang van dat water al snel verontreiniging.”



Praktijkvoorbeeld

Hoewel GD Remmerde op een aantal punten tegenspreekt, is Gerrit van Mourik, melkvee- en varkenshouder te Buren, een tevreden klant. In 2001 plaatste hij een bronwaterinstallatie en GD keurde het water goed. "Ik was er dan ook van overtuigd dat het water goed was voor mijn dieren," zo vertelt van Mourik. Maar het ging niet goed. "De koeien gaven minder dan 20 liter, de fokzeugen brachten 17 biggen per jaar voort waar dat voorheen 22 was en 40 procent van de zeugen kwam terug. Ze kropen de hokken bijna uit van de buikpijn. Bovendien kregen de biggen stuk voor stuk speendiarree." Ander voer en medicijnen sloegen niet aan. Een voerlichter opperde het water opnieuw te laten analyseren. "Ik was sceptisch, want mijn water was goedgekeurd. Tot mijn verbazing vertelde Remmerde een ander verhaal." Het bronwater had een te hoge hardheid en een te hoge pH van 8,3, wat betekent dat het water verontreinigd is. Het water was slecht voor de vertering van de dieren en belemmerde de opname van voedingsstoffen. Dit verklaart waarom ander voer en medicijnen niet aansloegen. Remmerde adviseerde een ionenwisselaar te plaatsen, een soort ontharder. "Binnen een week hadden de biggen geen diarree meer, na twee tot drie maanden gaven de koeien weer meer melk en ongeveer een half jaar later werd de drachtigheid van de zeugen beter, produceerden ze 23 gespeende biggen per jaar en waren ze beter bevleesd. En ik kreeg

langzaam weer plezier in m'n werk." Counotte zegt over dit voorval: "Dat het water bij de dieren niet geschikt is, kan voorkomen. Bij een nieuwe bron meet GD het water direct bij binnenkomst. Dat onderzoek is om vast te stellen of er een zuiveringsinstallatie geplaatst moet worden. In de stal ondervindt het water invloed van bijvoorbeeld leidingen en dan is het mogelijk dat het op de plaats bij de dieren niet meer geschikt is." Van Mourik heeft kritiek op de GD. "Ik vind het triest dat de GD tegen mij zegt: 'Meneer, weet u wel hoeveel duizenden monsters de GD krijgt? Wij kunnen voor die enkele probleemgevallen geen uitzondering maken en meer parameters gaan meten.' Juist nu een aantal stoffen uit het mengvoer zijn gehaald (maagbeschermers), zou de GD daarop moeten inspelen en de waterkwaliteit anders, beter moeten analyseren." Counotte meldt dat GD het onderzoekspakket waar nodig bijstelt, binnen een optimum van prijs en informatie. Ook is het altijd mogelijk om op maat en in overleg nader onderzoek te doen. Maar daar hangt wel een prijskaartje aan.

Onderschat

De sceptische houding die Van Mourik in eerste instantie had over een nieuwe wateranalyse, is voor Remmerde herkenbaar. "Ik durf te stellen dat water wordt onderschat. Er zijn veel veehouders die zich in mijn ogen moeten afvragen of de waterkwaliteit niet beter kan."

DRINKWATER UIT OPPERVLAKTEWATER

Op enkele plekken, zoals hier aan de IJssel, hebben dieren volop toegang tot oppervlaktewater.